

Universiteit
Leiden

The Netherlands

The reshaping of European food systems through plant-rich diets

Kortleve, A.J.

Citation

Kortleve, A. J. (2026, October 1). *The reshaping of European food systems through plant-rich diets*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4310459>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4310459>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Samenvatting

Europese voedselsystemen staan onder toenemende druk om internationale doelstellingen voor klimaat, biodiversiteit en volksgezondheid te halen. Het mondiale voedselsysteem veroorzaakt ongeveer een derde van de wereldwijde uitstoot van broeikasgassen en gebruikt ongeveer de helft van het bewoonbare landoppervlak. Vaker plantaardig eten is een van de doeltreffendste manieren om de milieuvoetafdruk van voedselconsumptie te verkleinen, vooral in Europese regio's met een hoge consumptie van vlees, vis, eieren en zuivel. Naast consumentenkeuzes hangt deze transitie af van landbouwbeleid, de economische positie van landbouwbedrijven en de mate waarin regionale productiestructuren zich aan een veranderende vraag kunnen aanpassen. Dit proefschrift onderzoekt hoe een verschuiving naar meer plantaardige voedingspatronen het voedselsysteem van de Europese Unie (EU) en het Verenigd Koninkrijk (VK) zou herstructureren, met bijzondere aandacht voor subsidies, vaste activa en regionale rechtvaardigheid.

De hoofdconclusie is dat institutionele, financiële en ruimtelijke lock-ins de Europese transitie naar meer plantaardige voedingspatronen belemmeren. Het huidige voedselsysteem geeft producenten sterke prikkels om dierlijke producten te blijven produceren, terwijl klimaat-, biodiversiteits- en volksgezondheidsdoelen juist vragen om een duurzamer en gezonder voedselsysteem. Daarin spelen drie onderling samenhangende barrières een belangrijke rol: subsidiestelsels binnen het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB) die de productie van dierlijke producten bevoordelen, kapitaalgoederen met een lange levensduur die aan dierlijke productiesystemen zijn verbonden, en grote regionale verschillen in kwetsbaarheid en transitiecapaciteit.

Ten eerste stuurt het GLB het grootste deel van de voedselgerelateerde landbouwsteun naar productieketens van dierlijke producten. Wanneer veevoer wordt meegerekend, gaat €39 miljard, of 77–82% van de voedselgerelateerde GLB-subsidies, naar deze productieketens. Dezelfde dierlijke productieketens zijn verantwoordelijk voor 84% van de broeikasgasemissies van het EU+VK-voedselsysteem, terwijl ze maar 35% van de calorieën en 65% van de eiwitten leveren. GLB-subsidies vormden in 2020 bovendien 58% van de totale boerenwinsten, wat laat zien hoe sterk bestaande bedrijfsmodellen van publieke steun afhankelijk zijn. Het GLB ondersteunt daarmee landbouwinkomens, maar houdt ook de afhankelijkheid van bestaande, milieubelastende productiesystemen in stand. Daardoor worden investeringen in productiesystemen met een lagere milieubelasting minder aantrekkelijk en wordt de herverdeling van land, arbeid en kapitaal bemoeilijkt. Bovendien ondersteunt €6,8 miljard, of 12% van de GLB-steun, producten die naar landen buiten de EU worden geëxporteerd. Voor dat deel van de uitgaven is voedselzekerheid binnen de EU daarom een minder overtuigende rechtvaardiging.

Ten tweede kan een plantaardige transitie ertoe leiden dat een aanzienlijk deel van de investeringen in dierlijke productieketens voortijdig economische waarde verliest. Boeren en andere partijen in de keten investeren voor lange perioden in gebouwen, machines, fokdieren en infrastructuur voor veevoer die zijn ingericht op de huidige vraag naar dierlijke producten. Ongeveer 78% van de vaste landbouwactiva in de EU en het VK wordt gebruikt voor de productie van dierlijke voedingsmiddelen. Wanneer de vraag afneemt, kunnen deze activa stranden voordat zij het einde van hun technische levensduur bereiken. Scenarioanalyse laat zien dat €61 tot €168 miljard aan vaste activa voortijdig kan stranden. Bij een geleidelijke transitie kan reguliere afschrijving een deel van de aanpassing opvangen. Bij een snellere transitie kan de gestrande waarde oplopen tot ongeveer €99 miljard. De plantaardige transitie is daardoor ook een vraagstuk van timing en kostenverdeling.

Ten derde zijn de sociaal-economische gevolgen van meer plantaardige voedingspatronen zeer ongelijk over Europa verdeeld. De analyses gebruiken het *Planetary Health Diet*, een gezond referentievoedingspatroon dat voor de EU neerkomt op ongeveer twee derde minder zuivel, de helft minder eieren, 30% minder pluimveevlees en ongeveer 85% minder rood vlees. De transitiescenario's maken in de EU en het VK 58–78 miljoen hectare landbouwgrond vrij en creëren €28–36 miljard aan ruimte voor een andere inzet van GLB-middelen. Tegelijk kunnen dierafhankelijke regio's, zoals Bretagne en Nedersaksen, te maken krijgen met sterke dalingen van werkgelegenheid en landbouwinkomens, terwijl sommige regio's met omvangrijke plantaardige sectoren, zoals Andalusië, juist kunnen profiteren. Met een nieuwe regionalisatiemethode brengt dit proefschrift zulke verschillen ook binnen landen in kaart. Een typologie van transitiearchetypen groepeerde regio's op basis van hun sectorale samenstelling, winstgevendheid zonder subsidies en blootstelling aan een afnemende vraag naar voedingsmiddelen van dierlijke oorsprong. De analyse laat zien dat de geaggregeerde regionale landbouwwinsten kunnen toenemen wanneer structureel verlieslatende dierlijke productie afneemt, terwijl winstgevende dierafhankelijke systemen sterke dalingen in winst en werkgelegenheid kunnen ondervinden. Meer diverse landbouwsystemen kunnen juist profiteren wanneer plantaardige sectoren groeien en landbouwinkomens toenemen.

De bredere beleidsimplicatie is dat een hervorming van het Europese voedselsysteem meer vereist dan consumentgericht beleid, zoals voedingsrichtlijnen voor een plantaardiger voedingspatroon. Beleid moet GLB-subsidies heroriënteren: weg van steun aan milieubelastende productiesystemen en richting publieke goederen en transitiedoelen. Daarnaast moet beleid boeren ondersteunen bij het afschrijven, uitfasen of herbestemmen van vaste activa en ruimtelijk gedifferentieerde transitiesteun bieden aan regio's die de zwaarste aanpassingskosten dragen. Een duurzamer Europees voedselsysteem is biofysisch haalbaar, maar de politieke uitvoerbaarheid hangt af van een rechtvaardige en strategische verdeling van de kansen en kosten van deze transitie.